

### Interview met Prof. Mr. B.V.A. Röling.

Eind vorig jaar hadden John Lamaker, Marijke van Veen en Homme Wedman een vraaggesprek met professor Röling. Door allerlei omstandigheden kunnen we een samenvattend verslag daarvan pas nu publiceren - prof. Röling legde er de laatste hand aan.

(Min of meer bij wijze van inleiding op dit interview publiceerden wij in Groniek 1 al een artikel over "Polemologie en geschiedenis" van de hand van J.W. Nobel).

- Wat zijn de historische achtergronden van de polemologie en van het polemologisch instituut?

Dat is niet zo gemakkelijk te zeggen. We hebben het in de geschiedenis wel altijd over de oorlog gehad. Oorspronkelijk was het een moralistisch, juridisch en theologisch vraagstuk: Ik dacht dat men eigenlijk pas in onze eeuw probeert de oorlog wetenschappelijk te begrijpen en er achter te komen wat de oorzaken van de oorlog en de eventuele voorwaarden van de vrede zijn. Ik geloof dat er een begin gemaakt werd door Quincy Wright in, naar ik meen, 1924, dus tussen de wereldoorlogen. Hij begon met een team van + 70 mensen. Daarmee bekeek hij 16 jaar lang de oorlog van alle kanten en vatte dat samen in een boek "A Study of War", dat in 1941 uit kwam. Na de tweede wereldoorlog groeit de belangstelling, vooral omdat door de nucleaire wapenen de oorlog een veel groter gevaar wordt dan vroeger.

En dan brengt deze tijd, met de opkomst van de maatschappijwetenschappen mee dat men een probleem multidisciplinair probeert te behandelen, hetgeen bij bijna alle wetenschappen het geval is. Ik geloof dat ook de historici zelf veel meer gebruik maken van bv. sociologie en economie.

- Is de polemologie nog uit een speciale politieke of christelijke hoek gekomen?

Niet dat ik weet. Christenen hebben de oorlog verheerlijkt en ze hebben de oorlog gezien als onvermijdbaar met het Christendom. Het humanisme, met zijn nadruk op de redelijkheid is zeker een belangrijke factor geweest.

- Maar er is toch ook uit anti-militaristische hoek belangstelling geweest?

Ja, bv. Bart de Licht, een emotioneel christelijk pacifist, die een boek geschreven heeft "Vrede als daad", waarin hij wetenschappelijke visies geeft over de vredesbewegingen en op het laatst van zijn leven zegt hij: "Er moet een wetenschap van de oorlog komen". Hij heeft geen wetenschap van de oorlog geschreven, maar meer een studie van het denken over de oorlog. De economische, biologische, en sociologische aspecten heeft hij echter in dat boek niet verwerkt.

Wat betreft de historische achtergronden van het instituut. Dat wordt een beetje een persoonlijke geschiedenis. Ik bemoeide mij oorspronkelijk helemaal niet met internationale zaken en was rechter in Utrecht; toen ben ik uitgenodigd om rechter te worden in Tokio, in het Neurenberg van Azië. Dat proces heeft mij eigenlijk gebracht tot het volkenrecht. Ik ben 7 jaar lang regelmatig naar de V.N. gegaan als lid van de delegatie, toen ben ik er achter gekomen dat je als jurist in het volkenrecht telkens het

obstakel had dat je niet voldoende wist van de maatschappelijke krachten die daar een rol in spelen. Het volkenrecht is vaak zonder kennis van zaken door schrijvers behandeld. Ik heb meer in het volkenrecht verdiept en gezien dat veel meer studie en samenwerking van verschillende wetenschappen noodzakelijk was. En daarom ben ik begonnen met dit instituut.

- Is er al ergens ter wereld een officiële leerstoel in de Polemologie?

Ja, in Oslo. Een paar weken geleden heeft het parlement, tegen de zin van de regering, maar bij een overweldigende meerderheid een post voor een aparte leerstoel in de polemologie op de begroting gezet.

- Zal hier op de duur ook een zetel polemologie komen?

Er zijn wel leerstoelen in de internationale betrekkingen, sommigen menen, dat "internationale betrekkingen" en peace research hetzelfde is. Dat is voor 90% wel waar, maar wel met een beetje andere motivering en ook een beetje ander terrein van onderzoek. De polemologie is vooral een methode om meer te weten te komen, en anderen bv. de politici moeten daar dan maar de conclusie uit trekken voor hun handelen. Wél ben ik er van overtuigd, dat zoals bij de criminologie, elke universiteit een hoogleraar in de polemologie zal krijgen. Het probleem dat de polemologie zich stelt is veel groter en veel belangrijker in zekere zin dan dat van de criminologie. Mijn instituut behoort op het ogenblik tot de juridische faculteit en staat onder de hoogleraar volkenrecht. Er is geen leeropdracht in de polemologie. Overigens hebben nu bijna alle faculteiten polemologie als keuzevak goedgekeurd.

- Zou het, indien het een leeropdracht wordt voor verschillende studies verplicht worden?

Ik denk dat het een keuzevak zal blijven. Ik stel me voor dat op de duur als polemoloog af kunt studeren op basis van een Kandidaats sociologie, psychologie of geschiedenis etc. Nu kun je het nog slechts als bijvak kiezen en het zal nog wel een hele tijd duren voordat dit verandert. Je kunt nu zelfs nog niet als criminoloog afstuderen. Ook zal het er van afhangen of men de polemologie gunstig gezind zal blijven. Wanneer we weer een Mac Carthyism krijgen, waar alle kans op is, zal men het tegenwerken. Maar wanneer men gezamenlijk gaat trachten een wat leefbaarder wereld te krijgen dan zal de polemologie groeien. Voor journalisten, diplomaten, international civil servants enz. zou het dan belangrijk worden. We zijn ook bezig een nascholingscursus te gaan ontwikkelen juist voor deze mensen.

Verder hebben mijn staf en ik aan postacademiale cursussen voor historici meegewerkt; We hebben ook contact met de vereniging van geschiedenisleraren die er erg in geïnteresseerd is.

- Uw medewerkers hebben bij herhaling gesteld dat uitgangspunt en doelstelling van de polemologie is een nucleair debacle te voorkomen. Anderzijds heeft u de wetenschappelijke doelstelling, de bestudering van het fenomeen oorlog en vrede. Wat krijgt de meeste nadruk en wat doet u in de praktijk voor het eerste, uit deze geëngageerdheid zich in de politiek?

Mijn stelling is dat we op het ogenblik te weinig van deze dingen weten en dat méér kennis van zaken de basis vormt voor betere opinies bij het grote publiek en voor een betere beslissingsmogelijkheid voor de regering, hetgeen de wereld leefbaarder zou maken. Zoals eigenlijk bij iedere sociale wetenschap wordt het vak pas effectief als de resultaten ervan meer algemeen bekend zijn. Je moet niet in een ivoren toren blijven zitten van kennis die niet wordt meegedeeld. De communicatie met het grote publiek is wel een probleem, want een groot publiek staat er nu eenmaal vrij onverschillig tegenover, hoort er liever niet van, omdat het een beangstigend onderwerp is. De voorlichting en de vorming is dan ook een tweede ding dat naast de research staat.

- Is het dan niet handig een polemoloog als politicus in de kamer te zetten?

Dat zou een methode kunnen zijn. Maar men kan ook op eenvoudige wijze van de resultaten kennis nemen. We hebben nl. destijds het maandblad "Nieuwe Literatuur" opgericht om mensen de gelegenheid te geven te kijken wat er gedaan wordt en wat de resultaten van de polemologie zijn. Want menigeen heeft geen tijd om al die boeken te lezen, dus vertellen wij in het kort wat er in staat. En als ze bijzonder geïnteresseerd zijn in het onderwerp kunnen ze de studie zelf ter hand nemen. Wel ben ik enorm teleurgesteld over de verspreiding van "Nieuwe Literatuur"; de oplage is nog te klein. Het tijdschrift moet naar mijn mening veel meer gelezen worden. Het zou in alle bibliotheken aanwezig moeten zijn, zodat de mensen het kunnen raadplegen. Maar dat gaat maar langzaam. Misschien wordt er door de T.V.-cursus meer belangstelling voor gewekt.

- Ziet u nu al resultaten van de polemologie?

Ik meen wel bv. dat de regering meer dan vroeger bereid is adviezen te aanvaarden. Er bestaat op het ogenblik een adviescommissie inzake vrede en veiligheid onder voorzitterschap van collega Panhuys uit Leiden, waarin ik ook zitting heb. Zo hebben we bv. advies uitgebracht over het tegengaan van de verspreiding van kernwapens, wat de regering ook heeft laten drukken. Zo bereikt toch door een klein kanaaltje het polemologisch advies de regering.

- Gebeurt dit in andere landen ook?

Dat weet ik eigenlijk niet-. Zo'n commissie is misschien weer typisch Nederlands. In Amerika zijn enorme instituten, die van de regering opdracht krijgen. Het zijn daar miljoenenaffaires; peace-research is daar in zekere zin een business.

Deze instituten krijgen veel militaire opdrachten: in hoeverre afschrikking werkt, hoe dat het meest profijtelijk kan gebeuren, mogelijkheden op het punt van arms-control. Dat is wel een héél speciale belangstelling, maar intussen zijn er toch maar honderden hoogleraren bij betrokken. Het gevaar van de wetenschappelijke opdrachten, het wetenschappelijk onderzoek in opdracht van de regering is, dat je gemakkelijk de wetenschappelijke formulering krijgt van de opvattingen van de opdrachtgever. Doordat het commercieel is, ontstaat er een sterke pressie om adviezen te geven die de regering welgevallig zijn. Wel zijn er instituten, zoals het instituut voor conflict-resolution, die helemaal academisch werken en nadrukkelijk weigeren opdrachten van de regering te aanvaarden.



- Treedt er al een wijziging op in de houding van de Nederlandse intellectuelen t.a.v. de problemen van oorlog en vrede?

Ik weet het niet. Ik vind het feit dat er vrij grote belangstelling bestond voor de T.V.-cursus van Teleac, de indruk geeft dat het toch niet meer een geheel vreemd terrein is. Ik trachtte zo te spreken dat het begrepen kon worden door velen, eenvoudig, zonder dure woorden. Het gevaar hiervan is, dat het misschien de indruk maakte van geleuter.

- Heeft u de indruk, dat er een ommekeer gekomen is in de oorlogsgezindheid van de lagere groeperingen in vergelijking met de vorige eeuw?

Ja, dat dacht ik wel en dat is ook wel begrijpelijk. In de negentiende eeuw had je de socialistische internationale, die toch wel solidariteitsgevoel van alle arbeiders van alle landen teweeg bracht. Maar als het volk wat meer tot de establishment gaat behoren wordt het vrij nationalistisch. De welvaartsstaat, voor zover hij nationaal is georganiseerd, bevordert in hoge mate het nationalisme en het nationaal denken; vandaar dat op het ogenblik de grote massa, die wel deel heeft aan de nationale instellingen, zich niet veel bemoeit met buitenlandse zaken. En dat vind ik een groot gevaar. Zo bleek bv. bij onderzoeken in Canada dat bij vragen als: moeten de V.N. uitgebreid worden, moet er aan ontwapening gewerkt worden, moet er meer ontwikkelingshulp komen, de meerderheid van de elite, ja en de meerderheid van de massa, nee zei. En dat is natuurlijk een belangrijk verschijnsel, vooral in een democratie, waar de publieke opinie een rol speelt bij het bepalen van de buitenlandse politiek. Want tenslotte moeten parlementen verdragen, defensiebegroting en ontwikkelingshulpbegroting goedkeuren en daar heeft de publieke opinie directe invloed op. Zo is op een congres van de Partij van de Arbeid de 2% ontwikkelingshulp goedgekeurd, maar met verkiezingsredevoeringen werd er niet over gesproken, want het was niet erg aantrekkelijk. Dergelijke dingen vind ik voor de polemologie een enorm probleem, omdat je niet alleen de vrede wilt, maar daarbij de democratische vormen wilt handhaven. Ik geloof dat een democratie aan het oorlogsprobleem ten gronde zou kunnen gaan. Daar tegenover moet je meer voorlichting stellen en meer belangstelling wekken. Toqueville zei al in het begin van de 19e eeuw dat buitenlandse zaken de zwakste kant van de democratie is, juist door de onverschilligheid er tegenover. Want die leidt tot onkunde en deze tot de traditionele conservatieve houding. Tegenover die onverschilligheid moet je meer voorlichting geven en meer belangstelling wekken.

- Hoe ziet u het huidige denken in de V.S. over Vietnam? Wordt er door de grote dagbladen ook gelegenheid tot schrijven gegeven?

We hebben bv. aspecten van het Vietnam debat in de NRC gezet. Dagbladen hebben over het algemeen wel belangstelling vooral met Kerstmis krijg je dat. De tegenwoordige vorm van schrijven over vrede op aarde is minder sentimenteel, men gaat dan over polemologie schrijven. Ik heb de laatste weken ik weet niet hoeveel interviews gehad met kranten: Haags Post, Handelsblad enz. Ik geloof dat op het ogenblik pro en contra wat scherper gescheiden gaan worden. Het feit dat al die mensen in de V.S., uit de regering lopen geeft mij het idee dat er plannen worden gemaakt, waar zij niet aan mee willen doen.

Die zaak spitst zich toe en het zou mij niets verwonderen als er zich een nieuw Mc Carthyïsme hier uit zou ontwikkelen. Als ze ooit de staat van oorlog af gaan kondigen betekent dit dat je verder je mond moet houden.

Ik geloof dat in Nederland de opinies steeds meer anti worden. Wel heb je bij ons de sterke scheiding van volk en regering. Het is onbegrijpelijk dat een Kamer op het ogenblik een motie aanneemt ter afkeuring van het Amerikaanse beleid en de minister legt dit naast zich neer. Het is onbegrijpelijk dat een regering kan blijven die op zo'n vitaal punt toch maar van mening verschilt van de volksvertegenwoordiging.

Het is wel een bewijs dat de binnenlandse politiek de overhand heeft terwijl de buitenlandse politiek eigenlijk veel belangrijker is: of je in de Navo blijft of niet, of je de Vietnam politiek goedkeurt of niet.

- Met welke onderzoeken bent u momenteel bezig?

Daar is moeilijk op te antwoorden want het verschilt heel erg. We zijn nu bezig met een onderzoek over het ontstaan van de deling van Duitsland en de koude oorlog; een jurist is bezig met de interventie, een ander met de beginselen van de vreedzame coexistentie, we hebben het onderwijs experiment, we hebben een onderzoek over de "oorlogskijker", dus waarom iemand naar oorlogfilms kijkt en wat dat voor hem betekent; verder een onderzoek naar de toekomstverwachtingen samen met instituten in andere landen.

Ook is er iemand bezig met Afrika, met de kwestie van de Somalis, waar je het rare verschijnsel hebt, dat de drie erbij betrokken landen door drie verschillende machten van wapens worden voorzien, resp. door: de Sowjet-Unie, de V.S. en Engeland, terwijl ze vroeg of laat met elkaar in oorlog komen.

We waren ook bezig met een onderzoek naar de MLF, maar dat is in moeilijkheden geraakt doordat die MLF plotseling verdwenen was.

- U onderzoekt de mogelijkheden voor de toekomst en probeert daarvoor conclusies te trekken uit het verleden; voor de historicus is dit min of meer verboden. Dat is ook met één richting (van de geschiedenis) in de historie wel bewezen; de historie werd toch in het begin heel duidelijk beoefend om er van te leren.

Ik kan me voorstellen dat er telkens mensen zijn in de zuivere wetenschappen die zeggen dat dit niet mag omdat je dan gevaar loopt de geschiedenis te interpreteren naar eigen inzichten. Ik dacht dat de grote historici toch altijd de historie gebruikt hebben om er raadgevingen aan te knopen voor de toekomst. Bij ons deden dat Romein en Huizinga heel sterk. Verder heel de school van Toynbee. Ik vind het een verschraling als je zou zeggen: het mag niet. Maar ik geloof dat men in de historie ook hoe langer hoe meer ziet dat dit verschrallend moet werken, los van elke doelstelling. De historicus zou economisch geschoold moeten zijn, en ook antropologisch e.d., omdat het helpt te begrijpen waar hij het over heeft.

- U zegt op blz. 14 van uw boek "Over oorlog en vrede": "De neiging om het traditionele als van zelfsprekend te aanvaarden en de onmacht van de verbeeldingskracht zijn de twee factoren, die een beslissende rol spelen bij de gebruikelijke houding ten aanzien van de oorlog".

a. Wat is in verband met beide factoren de rol geweest van de historicus als wetenschapsman en van het geschiedenisonderricht

op de scholen?

b. Gelooft u dat ten aanzien van de tweede factor films als bv. "The War Game" helpen de gebruikelijke houding te doorbreken?

v. Vindt u na deze film gezien te hebben deze film geschikt voor vertoning op de televisie?

a. Ik geloof dat de historicus en het geschiedenis onderricht hier nauwelijks mee te maken hebben. De mens heeft de neiging het traditionele te aanvaarden, omdat hij nu eenmaal in een groep leeft en die groepsopvattingen aanvaardt tot hij op een ogenblik door bepaalde inzichten zou gaan zien dat wel een beetje vreemd is. Maar als hij die belangstelling niet heeft dan gebeurt dat niet. En die belangstelling komt dunkt mij, voor een groot deel niet tot stand omdat men verbeeldingskracht mist om zich te kunnen voorstellen wat er zou kunnen gebeuren. Zo'n War Game film die probeert de mensen te laten zien, maar die er nog niet voor een tiende in slaagt om de ergheid van die nucleaire oorlog voor te stellen, beoogt toch om die fantasie te helpen. Ik dacht dat het niets met historisch onderzoek te maken had.

b. Dat zou kunnen. Ik vind het de betekenis van die films, dat ze op een ogenblik op een gevaar wijzen en zo lang mensen redelijk blijven denken, krijgen ze meer reden, als ze dat gevaar beter inzien, om bereid te zijn vervelende dingen te doen, teneinde het gevaar te voorkomen. Ik weet niet of hij de beoogde invloed uitoefent.

Ook de BB. De BB is vanzelfsprekend nuttig in tijd van oorlog. In de randgebieden om de bom heen kan hij helpen en dan is elke hulp een goede zaak. Het grote gevaar van de BB vind ik in tijd van vrede. Want als je een goede BB hebt, met schuldkeldervoorziening, voedsel er in, waterverversing om de zoveel dagen, evacuatie-oefeningen prent je de bevolking het militaire en vooral het diabolische denken dagelijks in zodat ze in termen van vijandschap gaan denken en leven.

- Hoe is de houding ten aanzien van de polemologie in het leger?

Ik dacht dat er op het ogenblik in militaire kringen toch wel iets aan de gang was. Het is nog niet tot de lagere regionen doorgedruppeld. Wij hebben bij onze stafbesprekingen altijd een kolonel op grond van een overeenkomst met onze vroegere minister van defensie De Jong. De hoogste legerleiding is het vaak met ons eens, dat nucleaire wapens onbruikbare wapens zijn, Maar al zijn we het theoretisch vaak eens in de praktijk zijn er vaak verschillende opvattingen.

- Is de oorlog van het voor-democratische tijdperk een "gentleman's game" (citaat Churchill)? Immers naar verhouding totale en vooral "onridderlijke" oorlogen kent de geschiedenis door alle tijden heen (bv. 30-jarige oorlog; Kruistocht tegen de Albigenzen).

Wij hebben het tijdperk van de beperkte oorlog tussen de grote staten min of meer achter de rug, van de oorlog als "the sport of kings", of als "gentleman's game" zoals deze zich in de 18e en 19e eeuw ontwikkelde. Onze tijd heeft weer opnieuw te maken met het verschijnsel van de "totale oorlog", echter ook met de beperkte oorlogen, zoals in Vietnam, die kunnen gevoerd worden zonder dat de existentie van de supermachten op het spel staat.

- Wat is de rol van de derde wereld ten aanzien van de oorlog?

Ik dacht dat bij de groeiende tegenstelling tussen rijke en arme landen de laatsten in wanhoop gaan streven naar wat "extreme solutions"



wordt genoemd. Hetzij een polarisatie naar rechts, hetzij de radicale oplossing naar links, de communistische. En dat zou telkens aanleiding geven tot interne politieke instabiliteit en daar zien we voorbeelden van: de laatste 8 jaar zijn er zo'n 150 burgeroorlogen geweest of in ieder geval massale geweldplegingen, die de interne instabiliteit weerspiegelen. Mac Namara zegt dat "Internal unrest in a country half a globe away is a security interest of the United States". Als inderdaad een politieke onrust in een land aan de andere kant van de aardbol een veiligheidsbelang is voor de VS dan wachten ze niet af hoe het afloopt maar mengen zich er in, dat is duidelijk. Dan sturen ze adviseurs en mensen die het leger steunen. Legio staten worden op het ogenblik door militaire macht in het zadel gehouden. Maar de Russen hebben precies dezelfde theorie: wij zullen iedere linkse revolutie steunen. Met andere woorden, je krijgt de interventie in de burgeroorlog, die weer de militaire machten met elkaar confronteert.

Ik dacht dat dat de lijn was van de honger en de armoede van de burgeroorlog naar de oorlog. Vandaar dat ik geloof dat je kunt stellen dat het armoedeprobleem een oorlogsprobleem is en dus helemaal valt binnen het veld van de polemologie.

- Is het nu niet zo dat steeds meer mensen denken dat er geen gevaar bij deze conflicten van de grote machten zit, omdat ze toch niet verder zullen gaan.

Dat weet ik niet. Tot nu toe is alles beperkt gebleven tot Korea, Vietnam, de Dominicaanse Republiek, Guatemala, Libanon en al die andere plaatsen. Maar het kan toch ook uit de hand lopen. Johnson heeft verklaard: wij zullen geen tweede Cuba in Zuid-Amerika dulden, dus als dat gebeurt slaan de Amerikanen toe! Maar als dat op een paar punten begint, ben ik bang dat ze er op een bepaald ogenblik zonder atoombommen niet meer kunnen komen en dat ze er toe bereid zijn ze te gebruiken. Het is jammer dat het Westen niet bereid is een volk zijn eigen weg te laten gaan uit de armoede. Maar ze noemen elke sociale revolutie communistisch.

Castro was geen communist, maar hij heeft het etiket communistisch gekregen en heeft natuurlijk, toen er een invasie dreigde vanuit Amerika zijn heul gezocht bij een bondgenootschap met de Sowjet-Unie. Dat zijn processen die eenvoudig door een geweldige kortzichtigheid van de VS bevorderd worden. En Vietnam kan toch elk ogenblik tot een grote crisis leiden. Veel ministers lopen nu weg, Goldberg schijnt er vandoor te gaan, Mac Namara gaat weg. Waarom? Ik heb zo'n gevoel dat die Amerikanen met plannen rondlopen waar tegen die kerels zeggen: dit maken wij niet meer mee. Het kan bv. zijn, het veroveren van Noord-Vietnam, maar als ze dat doen komen er zeker Chinezen binnen. Dat is in Noord-Korea ook gebeurd. Dan zullen er heel wat stemmen in Amerika opgaan die zeggen: nu hebben we de kans de kerncentrales van China te bombarderen, want menigeen zit daar op te loeren. En wat dan?

- Geven de Amerikanen ook een verklaring voor het feit dat de Zuid-Vietnamezen haast niet meevechten?

Nee, ze hebben geen verklaring gegeven. Het is een duidelijk feit dat alleen de Amerikanen het opknappen en de Vietnamezen zich schuilhouden. Maar ze zwijgen erover. Alleen diegenen die er tegen zijn, Fullbright, Kennan, Kennedy distancieren zich: "Wij knappen de oorlog op voor onze belangen". De VS hebben de mythe gebracht dat ze alleen maar voor de vrijheid van het Vietnamese volk strijden en dat is niet meer vol te houden. Vandaar dat ze onlangs zijn

overgegaan op de stelling: "Wij vechten eigenlijk tegen China, wij willen verhinderen, dat daar een satelliet van China ontstaat en daarom vechten we en vragen ons niet af, wat de Vietnamezen willen." Wat ik zo'n wonderlijk ding vond, was, dat tegelijkertijd Engelse kranten en hier ook de NRC zeiden: "Ach, die bombardementen op Vietnam die geven niets, dat hebben ze langzamerhand gemerkt. Maar als ze niet plaatsvinden is er de mogelijkheid dat er in de toekomstige verkiezingen gezegd wordt: je hebt onze soldaten niet genoeg beschermd."

M.a.w. die bombardementen, hoewel erkend zinloos, geschieden, om een rol te spelen in een partijstrijd. En dat vind ik een moreel niveau, waarvan ik zeg: wat zijn we op een laag punt aangeland. Zo'n argumentatie zou toch werkelijk voor de tweede wereldoorlog niet voorgekomen zijn zonder dat men zou zeggen: ontoelaatbaar. Ik denk dat dit denken door de tweede wereldoorlog is geproduceerd en dat men zich niet realiseert hoe hier daardoor ook bij ons ongelooflijk veel waarden zijn aangetast.

- Gelooft u dat er iets veranderd is in het "evenwicht" door de Chinese waterstofbom?

Voorlopig denk ik dat de Amerikanen zich erg bezorgd maken over een machtig China. Dat kun je als je helemaal in militaire machts- termen denkt inderdaad over een volk van een 7,8,900 miljoen mensen, daarbij nog met nucleaire wapens en bovendien nog capabel, werkzaam, actief en heel intelligent.

Daarom omringen ze de Chinezen met bastions van macht. Eigenlijk uitzichtsloos. Want de Chinezen, geprikkeld door de omsingeling reageren daarop door zich sterker en sterker te maken. En dan barst het los. Het lijkt me, dat als Chinezen die wapenen in grote hoeveelheid hebben ze ook gaan inzien dat als je ze gebruikt, je er aangaat. Het roer moet omgegooid worden, op de een of andere wijze moet dit uit de wereld geholpen worden, want anders eindigt het met de vernietiging van elkaar. De Chinezen zullen zich op de duur ook wel in kracht gelijk maken aan de Amerikanen en ik vrees dat ze zelfs de overhand gaan krijgen, want ze hebben nu eenmaal veel meer mensen en een betrekkelijk grotere onaantastbaarheid. Een bom op een stad als New-York is een ramp voor 10 miljoen mensen. In China is er één stad met wolkenkrabbers, Sjanhai, maar voor de rest leeft de bevolking voor het merendeel agrarisch en dat is veel minder kwetsbaar dan een technisch hoog ontwikkeld land. En daarom dacht ik dat het niet meer zolang zal duren voor de bedreiging van Amerika tegenover China minder belangrijk zal zijn dan die van China ten opzichte van Amerika.

- Verwacht u een verder spreiden van atoomwapens?

Ja. Wanneer het doorgaat zoals op het ogenblik, zeker. Het wordt steeds gemakkelijker. We hebben nu een hele nieuwe fase in de bewapening gekregen door die anti-raket-raketten. En als die gedachte doorgaat krijg je verspreiding van kernwapens. De enige mogelijkheid zou zijn: terugdringen van de eigen bewapening en in het vooruitzicht dat dat steeds door zal gaan andere landen er toe brengen om afstand te doen van het recht een force de frappe te hebben. Kijken we bv. naar Frankrijk, als ze werkelijk wat onderzeeërs gaan krijgen met polarisduikboten en raketten dan worden ze een macht waar meer respect voor zal bestaan dan voor een macht die dat niet heeft. Wanneer India binnenkort nucleaire wapenen zal krijgen dan zal Pakistan ze willen hebben, want ze hebben ruzie.



En ook Japan zal dat niet op zich laten zitten en zo komt dat proces op gang.

- Heeft India hier al een principiële houding over?

India was er destijds heel erg tegen, maar hun emotionele aversie tegen atoomwapens heeft hen er niet van weerhouden om feitelijk alles te doen om die atoomwapenen te krijgen. Alle materiële voorbereidingen worden getroffen alsof ze zich voorbereiden op nucleaire wapens. En er is nu in India een National Hindu Party ontstaan, een nieuwe politieke partij die zich tegen de Congress Party keert, met in zijn programma nucleaire wapens. De periode Ghandi is dunkt mij voorbij.

- Gelooft u dat Israël al atoomwapens heeft?

Ik weet het niet. Ze zouden het geheim niet kunnen handhaven en zodra ze het zouden hebben zouden de Egyptenaren het ook krijgen. En als ze het beiden hebben dan is Israël nucleair minder goed af. Israël kan atomair in één aanval vernietigd worden. Als er een bom valt op Jeruzalem en op Haïfa en op Tel Aviv en een paar andere steden, dan is Israël van de kaart. En dat kan niet met de Arabieren want dat zijn er 100 miljoen. Daarom dacht ik dat het verstandige Israëlitische politiek zou zijn geen atoomwapens te maken en elke verdenking ervan te voorkomen.

- Heeft dit (de veroordeling van atoomwapens) invloed op de ijver om te ontwapenen, zo ja, bij wie?

Ik dacht dat we er nog weinig van zien, neem bv. het plan voor het nonproliferatieverdrag, dat besproken wordt in Genève. Het heeft ongelooflijk lang geduurd voor de Amerikanen en de Russen het eens waren over een formule. Terwijl het hele verdrag er op neer komt dat anderen niet zullen bewapenen.

En op het ogenblik zijn ze beslist niet bereid om concessies te doen wat door Zweden, Zwitserland en andere landen geeist wordt. De reden is ook dat erdoor de inspectie commerciële voordelen uit kunnen voortvloeien voor de supermachten; verder zitten wij met Euratom en De Russen vinden een Euratominspectie hetzelfde als een zelfinspectie en daar hebben ze groot gelijk in. Wij zouden ook niet een nonproliferatieverdrag willen tekenen als de Oost-Europese landen geïnspecteerd werden door het Warschau-pact. Dat is niet betrouwbaar. De Euratomlanden zijn allemaal NAVO-partners. Het economisch nadeel is, dat die inspectie alleen geldt bij de niet-atoom machten wat meebrengt dat een economische spionage denkbaar is, dat gewoon uitvindingen overgenomen worden, terwijl wij helemaal niet mogen kijken bij de anderen. En ten tweede zou men kunnen zeggen wat de Amerikanen in Spanje al gedaan hebben: koop maar bij ons kernreactoren, dan heb je niets te maken met inspectie; terwijl als je bij anderen koopt, het verdrag zegt dat elke atoom-eenheid, die buiten het inspectiegebied valt, vervolgd wordt. Elke atoommacht kan dit zeggen.

- Hoe staat men ten aanzien van de polemologie in Rusland en wat zijn daar de uitgangspunten?

Ik heb in mei 1967 een brief gekregen van de Akademie van Wetenschappen dat er een departement van peace-research was opgericht. Wat het betekent weet ik niet. Ze hebben nog niet veel gedaan naar mijn idee, want van dat instituut heb ik nog geen publicaties gezien.

De Russen hebben tot nog toe altijd erg gewerkt voor de ontwapening. En dat is altijd een russische traditie geweest. Dat is erg begrijpelijk omdat ze altijd in de mening verkeerden dat de kapitalisten hen zouden aanvallen, terwijl ze zelf willen overwinnen door interne ontwikkelingen en niet door de wapenen. Dat is in strijd met hun leer en heel begrijpelijk. Hun hele theorie bracht altijd mee, dat zij voordeel van de algemene ontwapening hebben.

- Zouden de Russen door hun toegenomen welvaart niet wat oorlogszuchtiger worden?

Dat geloof ik niet ze hebben in de vorige oorlog zo onvoorstelbaar gelden. De angst voor de oorlog zit erin, wat die 7 of 8 keer dat Rusland toch in de geschiedenis invasies beleefde, hebben bewerkstelligd. En het gekke is dat ze het volle vertrouwen hebben dat de regering in deze angst deelt. Ik heb daar wel eens gevraagd of ze ook protest-songs tegen de oorlog hadden. Nee, maar wel tegen de Amerikanen. Maar tegen de eigen regering, nee, die hadden ze niet, want daar hadden ze blijkbaar vertrouwen in oop dit punt. Die spanning tussen een volk en zijn regering die wij kennen op het ogenblik in ons eigen land van mensen die protesteren tegen de atoombommen en tegen de Navo enz., hebben ze daar niet. Hoewel men tegenwoordig heel wat lezen kan en er heel wat gezegd kan worden. Maar ze hebben geen enkel wantrouwen dat de regering militaristisch is. Op zo'n dag als 1 mei rijden ze daar met raketten enz. rond, maar ze zien dat allemaal als verdediging tegen de Amerikanen.

- Polemologie beoogt een multi-disciplinaire wetenschap te zijn, doch u hebt geen theoloog; waarom niet? Vóór alles zou ik de staf willen uitbreiden met economen en historici. Daar heb ik de grootste behoefte aan.

Ik zou niet direkt aan een theoloog denken, misschien nog eerder aan een cultuur-antropoloog om de mythen van volken te bestuderen om daaruit allerlei dingen af te leiden. Ik heb me laten vertellen, dat het Chinese volk het enige volk is met vredelievende mythen. En ik zou willen weten: waarom is Europa zo ongelooflijk agressief. Het heeft toch de halve wereld veroverd in vorige eeuwen.

- Worden de resultaten van de polemologie niet voornamelijk aanvaard door diegenen die de oorlog toch al op religieuze en ethische gronden verwerpen?

Ik geloof dat de polemologie ook wel anderen zal bereiken, want ook in de militaire wereld betekent de analyse van de oorlog iets. Ik ben het er wel mee eens dat de aandacht er voor bij bepaalde groepen heel sterk is. Als je bv. kijkt naar degenen die voordrachten over polemologie volgen dan zijn er toch velen die daar komen met een reeds bestaande pacifistische houding, die de polemologie ook een beetje verkeerd gaan zien en dan min of meer verbaasd en teleurgesteld zijn als je je verzet tegen eenzijdige ontwapening. Eenzijdige ontwapening zonder meer acht ik niet aanbevelenswaard, en het lijkt mij op sterke gronden. Ontwapening zal slechts heel geleidelijk kunnen geschieden, of door overeenkomst, of door een proces van kleine eenzijdige stappen, die door de tegenpartij met soortgelijke stappen worden beantwoord. Die conclusie t.a.v. ontwapeningsmogelijkheden vindt men soms zeer teleurstellend in pacifistische kringen. Begrijpelijk. Als er morele bezwaren bestaan tegen de bewapening komt men gemakkelijk tot een innerlijk conflict, als men gaat inzien dat eenzijdige ontwapening de oorlogskans kan vergroten.